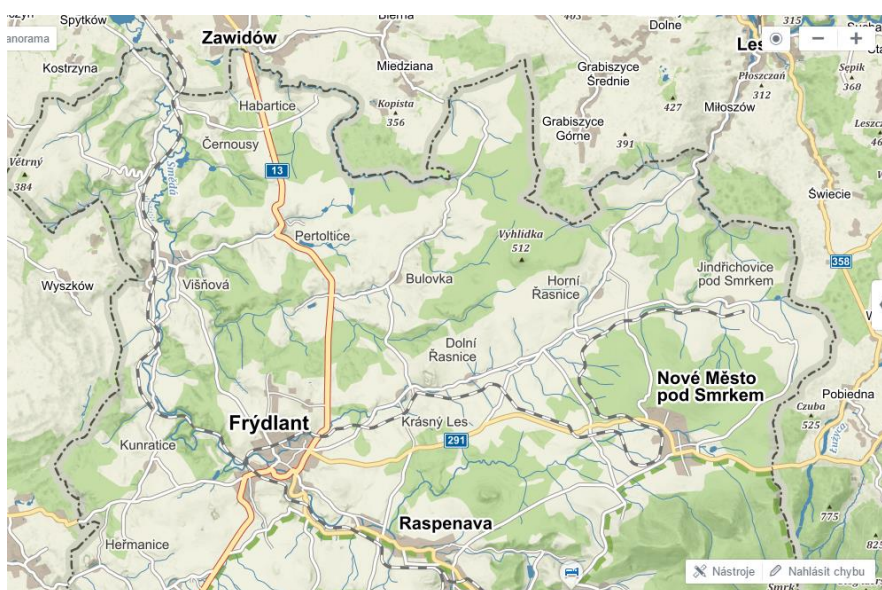

Tematický výzkum: Analýza bezpečnosti ve vybraných obcích na Frýdlantsku

Závěrečná zpráva z výzkumného šetření

Zpracovali:

Mgr. Adam Bedřich, Mgr. Petr Charvát, Mgr. Martin Šmoldas, Dis., Mgr. et Mgr. Radka Vepřková
Agentura pro sociální začleňování
Červen 2017

Projekt "Systémové zajištění sociálního začleňování", financovaný z Operačního programu zaměstnanost, reg. č. projektu CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Cíle vstupní analýzy	3
Konkrétní cíle výzkumu	3
Metodologie výzkumu	3
Etika výzkumu	4
Základní terminologie	5
Agentura pro sociální začleňování	5
Sociální vyloučení	5
Bezpečnost	5
Latentní kriminalita	6
Kontext výzkumu	7
Bezpečnost na Frýdlantsku	8
Skladba kriminality	9
Pocit bezpečí	10
Kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách	11
Příhraniční kriminalita	12
Drogy a patologické hráčství na Frýdlantsku	15
Segment uživatelů drog	15
Patologické hráčství	17
Bariéry zaměstnanosti na Frýdlantsku	18
Kontext	18
Hlavní zjištěné bariéry	18
Frýdlantské dobré praxe	22
Mládež ohrožená rizikovým chováním na Frýdlantsku	23
Situace na Frýdlantsku	23
Mládež a násilí	25
Kriminalita mládeže na Frýdlantsku	25
Prevence v adiktologii	26
Drogy, jako součást běžného diskurzu	26
Drogy a volný čas	27
Doporučení	28

Cíle vstupní analýzy

Následující zpráva předkládá výsledky z tzv. tematického výzkumu realizovaného Agenturou pro sociální začleňování (ASZ), která je jedním z odborů Úřadu vlády ČR na jaře roku 2017. Hlavním cílem výzkumu je zmapování bezpečnostní situace vybraných obcí mikroregionu Frýdlantsko. Zjištěná data mají být využita i k návrhům preventivních opatření vedoucích ke zlepšení situace v této oblasti. Data by měla sloužit i jako zdroj pro tvorbu Plánů prevence kriminality jednotlivých obcí.

Konkrétní cíle výzkumu

- **Identifikovat bariéry zaměstnanosti u dlouhodobě nezaměstnaných, mladých lidí (do 26 let) a zaměstnavatelů na Frýdlantsku**
- **Identifikovat způsoby trávení volného času mládeže (do 26 let) ohroženou rizikovým chováním**
- **Popsat důležitá témata v oblasti bezpečnosti na Frýdlantsku**
- **Zmapovat region z hlediska a.) pokrytí hlídkami PČR a MP, b.) drogové problematiky, c.) nabídky sociálních služeb a preventivních opatření a d.) volnočasových aktivit se zaměřením na mládež**

Metodologie výzkumu

Výzkum využil ve své metodologii kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod, kdy jsou analyzována sebraná kvantitativní (povětšinou číselné údaje) a kvalitativní data (např. rozhovory) společně. Další z metod uplatněných v předkládaném výzkumu byl i tzv. **desk research**, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů. Tato metoda spočívá v získávání a zanalyzování dat získaných od institucionálních aktérů v regionu.

Výzkum využil i metody zúčastněného a nezúčastněného pozorování a byl realizován od března do května roku 2017 a byl realizován v Novém Městě pod Smrkem, Heřmanicích, Kunraticích, Bulovce, Višňové. V případě spádových témat (především zaměstnanosti, trávení volného času mládeže či bezpečnosti) se terénní šetření zaměřilo i na město Frýdlant.

Tabulka 1: Seznam realizovaných rozhovorů v rámci výzkumu bezpečnosti

Instituce/pozice	Počet rozhovorů
Představitelé obcí Frýdlantska	1 hloubkový rozhovor
Úřad práce – místní pobočka	1 hloubkový rozhovor
Zástupci neziskového sektoru	2 hloubkové a 1 neformální rozhovor
Zástupci bezpečnostních složek	1 hloubkový rozhovor
Zástupci podnikatelského sektoru	3 hloubkové rozhovory
Zástupci škol	1 hloubkový rozhovor
Mládež, děti	10 hloubkových, 15 neformálních, 1 skupinový rozhovor
Obyvatelé sociálně vyloučených lokalit ¹ Frýdlantska	14 hloubkových a 23 neformálních rozhovorů (alokace dle jednotlivých lokalit viz níže)
Terénní sociální služba	1 hloubkový rozhovor
Pracovníci ve volnočasových aktivitách pro děti	2 hloubkové rozhovory
Obyvatelé, Nové Město pod Smrkem	1 hloubkový rozhovor 2 neformální rozhovory
Obyvatelé, Frýdlant	2 hloubkové rozhovory 2 neformální rozhovory

Etika výzkumu

Pro realizovaný výzkum je závazný „*Etický kodex České asociace pro sociální antropologii*“.² To mimo jiné znamená, že v šetření nebylo narušeno **soukromí** a **důstojnost respondentů**, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí byla i zaručená anonymita dotazovaných.

¹ dále jen SVL

² http://www.casaonline.cz/wp-content/uploads/2009/12/Etický_kodex_CASA.doc.

Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR a spadá do gesce ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu. Agentura funguje od roku 2008 a je vládním nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení.

Agentura pro sociální začleňování

- pomáhá obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy.
- propojuje přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly.
- spolupracuje s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme **proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace**. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Kombinace intenzity přítomnosti těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Bezpečnost

Bezpečnost je v kontextu tohoto výzkumu chápána trojdimenzionálně, a to z hlediska kriminality, pocitu bezpečí a tzv. viktimizace. Pocit ohrožení kriminalitou je pak nutné chápat jako sociální fakt, tedy sociálně konstruovaná emocionální reakce na kriminální jednání či na symboly s kriminalitou

spojené.³

Latentní kriminalita

Samostatnou kapitolou je tzv. **kriminalita latentní**, která není z nejrozumnějších důvodů na první pohled odhalitelná. V tomto případě jde o typ kriminality, která není předmětem trestního stíhání. Větší míra latence se předpokládá u domácího násilí, sexuálně motivovaných trestných činů mezi rodinnými příslušníky, u zneužívání dětí, drogové kriminality, organizovaného zločinu, hospodářské kriminality.⁴

³ Ferraro, Grange 1987

⁴ <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/stav>

Kontext výzkumu

Frýdlantsko je v kontextu ČR považováno za tzv. **strukturálně postižený region**. Po roce 1990 došlo k poklesu počtu pracovních míst způsobeném postupným krachem textilních závodů. V současné době se Frýdlantsko stále potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti, nutno podotknout, že nejvyšší v rámci Libereckého kraje. Na druhou stranu si zaměstnavatelé v regionu stěžují na nedostatek místních pracovních sil.

Z jednání pracovních skupin bezpečnosti Lokálního partnerství Agentury pro sociální začleňování a vybraných partnerů v obcích na Frýdlantsku pak vyplynulo, že přestože statistiky kriminality v území nevybočují z krajského ani republikového průměru, obyvatelé se v místě bydliště necítí bezpečně. Kriminalita je dle místních aktérů latentní a je spojena hlavně se specifickou polohou obce v pohraničí, kdy dochází k přeshraniční distribuci látek pro výrobu drog a organizovaným výpravám polských občanů do tamních obcí za účelem krádeží kovů, jízdních kol, drobné zemědělské techniky, vykrádání aut apod. Pachatelé však nejsou pouze cizinci. V obci Bulovka byla před několika lety zajištěna policií varna pervitinu.

Neutěšený stav dle místních aktérů souvisí hlavně s nedostatečným pokrytím území hlídkami PČR i městské policie, absencí preventivních opatření a celkovou nepřehledností situace, jejíž těžiště se rozkládá na území dvou států. Problematika byla již projednávána na místní i krajské úrovni, ale jednání dosud nepřinesla uspokojivý výsledek. Místní občané se i proto chopili iniciativy a založili tzv. občanské hlídky s českou i polskou účastí, které dle některých názorů pomáhají situaci zklidnit. Zároveň s tím se obce na Frýdlantsku potýkají s rizikovým chováním mládeže, které souvisí s nedostatkem volnočasových aktivit a preventivních opatření zaměřených na mládež a obecně s nízkým pokrytím sociálními službami. V důsledku toho část ohrožené mládeže upadá do patologického chování a drogových závislostí, což je patrně navázané na zmiňovanou přeshraniční kriminalitu.

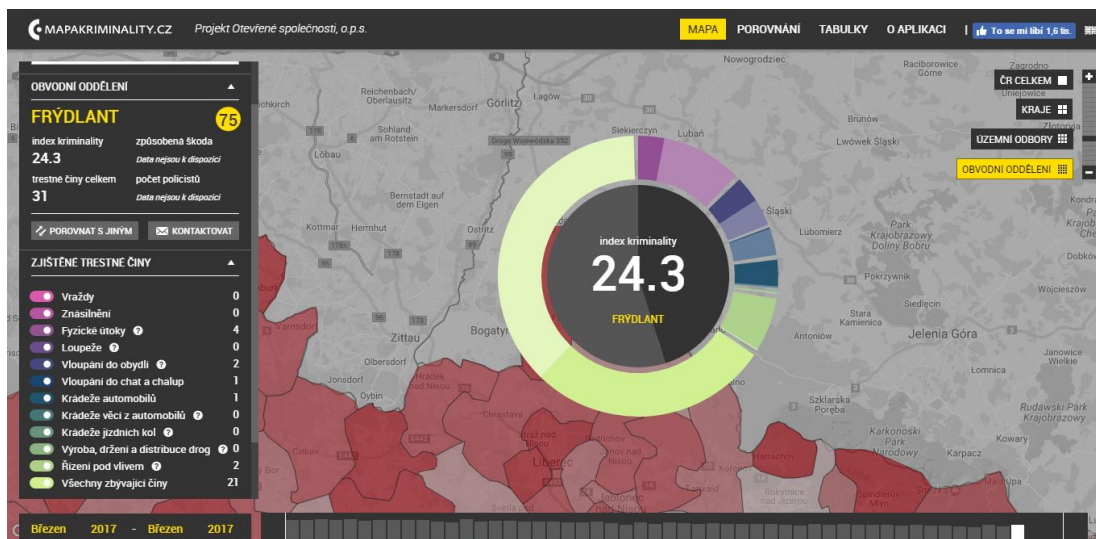
Z uvedeného kontextu vyplývá potřeba realizace komplexního výzkumu zaměřeného na problematiku bezpečnosti, která úzce souvisí i s problematikou zaměstnanosti (obzvláště vyšší míra nezaměstnanosti a dlouhodobá nezaměstnanost).

Bezpečnost na Frýdlantsku

- Kriminalita na Frýdlantsku **klesá** a naopak **stoupá objasněnost trestné činnosti**.
- Kriminalita v regionu výrazně nevybočuje z republikového průměru, výjimkou je zvýšený výskyt ilegálního obchodování s návykovými látkami (zejména v Novém městě pod Smrkem), který je vysvětlován přeshraniční drogovou turistikou
- Mezi nejčastější trestnou činností patří na Frýdlantsku **majetková trestná kriminalita**.
- Pro sociálně vyloučené lokality je charakteristická tzv. **kriminalita latentní**, která v sobě absorbuje především lichvu, prostituci, ale i domácí násilí.
- Pro region specifická je i **kriminalita páchaná uživateli drog** a tzv. **kriminalita příhraniční**.

Kriminalita páchaná v obvodním oddělení Frýdlant nevybočuje z republikového průměru. **Index kriminality**, tedy počet spáchaných trestných činů za zvolený čas přepočtený na 10 tisíc obyvatel, je v případě Frýdlantu za březen 2017 **24,3**. V České republice v březnu 2017 tak zaujal **75. místo** z celkových **243**. Míra kriminality je tak obdobná jako v Sobotce či v Praze – Hostivaři.

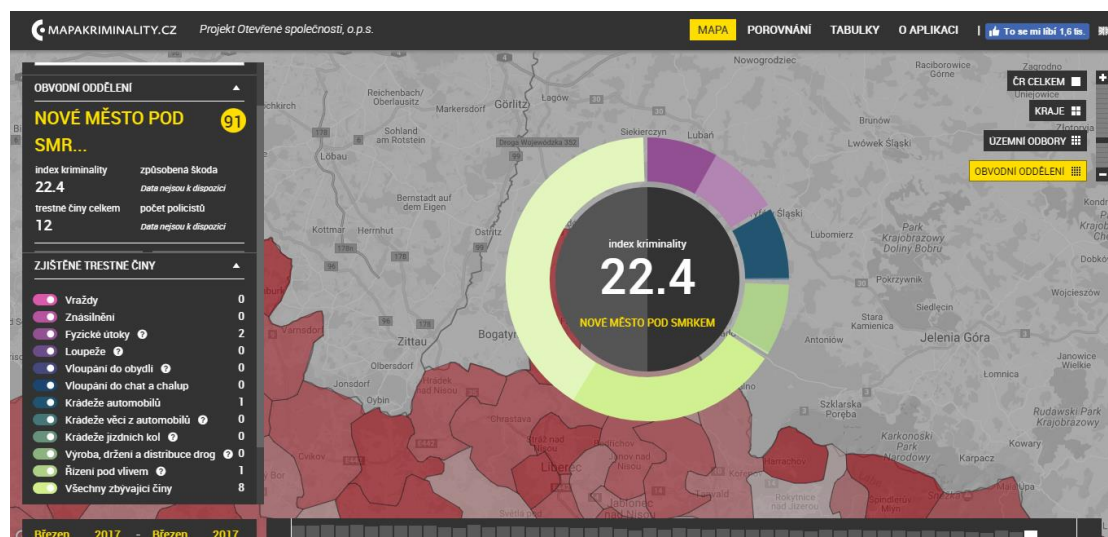
Mapa kriminality č. 1 Přehled TČ v obvodu Frýdlant.⁵

Ani kriminalita páchaná v obvodním oddělení Nové Město pod Smrkem nevybočuje z republikového průměru. **Index kriminality** za březen 2017 **22,4**. Nové Město pod Smrkem tak v březnu 2017 zaujalo **91. místo** z celkových **243**. Míra kriminality je v tomto policejním obvodu obdobná jako ve Stodu u Plzně či středočeském Benešově.

⁵ Zdroj: mapakriminality.cz

Mapa kriminality č. 2 Přehled TČ v obvodu Nové Město pod Smrkem⁶

Jak již bylo výše řečeno, trestná činnost ve sledovaném regionu klesá a naopak stoupá objasněnost trestné činnosti. Důvodem poklesu kriminality v oblasti může být zvýšený výskyt kriminality latentní, neochota činy hlásit a to především z důvodu sekundární viktimizace obětí trestných činů, ale i nárůst přeshraniční kriminality, kdy se trestné činy spáchané na druhé straně hranice v českých statistikách jednoduše neprojeví. Pokles kriminality v regionu souvisí i s **obecným poklesem kriminality v České republice** jako takovým. Ten se vysvětluje především kvalitní prací Policie ČR.

Tabulka č. 2: Nápadnost a objasněnost trestné činnosti v obvodu Frýdlant

Rok	Nápad TČ	Objasněno	Procento objasněnosti
2015	318	164	51,57
2016	219	135	61,64

Skladba kriminality

Mezi nejčastější trestnou činností patří na Frýdlantsku **majetková trestná kriminalita**. V roce 2015 byl zaznamenán nárůst tohoto druhu trestné činnosti. Z další skladby kriminality registrujeme na Frýdlantsku vyšší výskyt **krádeží prostých** (nejčastěji krádeže motorových dvoustopých vozidel) a **krádeží vloupáním** (do ostatních objektů – sklepů, kanceláří či zahradních domků).

⁶ Zdroj: Mapakriminality.cz

Tabulka č. 3: Skladba kriminality obvod Frýdlant

Skladba kriminality	2015	2016
Majetková trestná činnost	164	82
Násilná trestná činnost	26	25
Mravnostní trestná činnost	4	3
Krádeže vloupáním	61	26
Krádeže prosté	87	41
Krádeže motorových vozidel	19	7
Krádeže věcí z mot. Vozidel	9	4

Místní zástupci bezpečnostních složek státu výskyt kriminality dávají do přímé úměry s nezaměstnaností a zadlužením obyvatel výběžku. „Tady je hlavně vysoká nezaměstnanost a sociálně vyloučené lokality, teď jsme zjistili, že dokonce každý třetí občan Nového Města čelí exekuci. 33% jako a to je neskutečný a dluží 350 miliónů. To je prostě masakr...ti lidi si musí nějak sehnat peníze na živobytí.“⁷

Pocit bezpečí

Z analýzy dostupných policejních statistik, které nevykazují až na drobné výkyvy žádné odlišnosti oproti stavu ve zbytku republiky, se tak dá usuzovat, že ve frýdlantském výběžku hraje významnou roli další dimenze bezpečnosti, a to **pocit bezpečí**. Na ten působí celá řada faktorů, které lze zjednodušeně rozdělit do čtyř skupin: **individuální charakteristiky, sociální prostředí, fyzické prostředí a vnější faktory** (médiá, legislativa státu apod.).⁸

Fotografie č. 1: Příklad rizikových míst Nové Město pod Smrkem, hřiště za tělocvičnou

Samotný **pocit bezpečí** je ovlivněn komplexem faktorů, přičemž jejich důležitost a váha se u každého jedince může lišit.⁹ Mezi ovlivňující faktory se řadí dlouhodobý i aktuální zdravotní stav,

⁷ Představitel PČR

⁸ Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012

⁹ Temelová, P., Jíchová, J.

individuální názory a postoje, délka pobytu v místě bydliště a znalost prostředí. Upozorňuje se i na důležitost lokální komunity, sociální soudržnosti a vzájemných vztahů.¹⁰

Strach mohou umocňovat místa, která jsou nepřehledná, zanedbaná, opuštěná a nedostatečně osvětlená. Typicky mezi tzv. *hot spots* strachu (rizikově vnímaná místa) bývají řazeny parky, nádraží, podchody, okolí nočních podniků, heren či obecně neosvětlená a opuštěná místa.¹¹ „*Jsou tady taková zákoutí, kde se bojím. Třeba za tělocvičnou u školy. U nádraží. Já jsem tam bydlela dva roky, a můžu vám říct, že jsem tam s nima bojovala věčně. Dělalí bordel, rachot v noci, jezdili tam autama, tak to se mi podařilo eliminovat, párkrát jsem na ně zavolala. No, ale ráno je tam bordel po fetu.*“¹²

Mezi nejvýznamnější stresory sociálního prostředí patří přítomnost jednotlivců či skupin obyvatel vnímaných jako rizikové, ať už oprávněně, či na základě vybudovaných stereotypů.¹³ Lidé mají tendenci pociťovat obavy z „odlišného“, za rizikové tak mohou považovat osoby nebo skupiny osob, které se nějakým způsobem odlišují (např. barvou pleti, vzhledem, životním stylem).¹⁴ V očích některých respondentů z většinové populace je například přítomnost menších skupin Romů na veřejném prostranství vnímána jako potenciální zdroj konfliktů.¹⁵ „*To jsou takový ty babičky, který tam žijou a stěžují si, že tam někdo dělá kravál, ale že by tam lidi měli strach z něčeho, to si nemyslím. A babičkám vadí, že si tam jako cikánský děcka zpívají a že je tam ruší.*“¹⁶

Na druhou stranu může i samotná existence antiromských postojů být zdrojem pocitu nebezpečí nebo dokonce motivací pro trestné činy. V rámci prevence interetnického napětí se v regionu osvědčil nástroj asistentů prevence kriminality „*Ty asistenti tady teď pomohli hodně, protože choděj na ty problematické místa, je jich tu dost, když je člověk potřebuje.*“¹⁷ Užití tohoto nástroj hodnotí pozitivně i policie ČR: „*Potom nám vypomáhají ti asistenti, třeba pan XY, se kterým je výborná spolupráce, takže když potřebujeme někoho sehnat, tak pomůže. I poznatky nám některý nosí, takže je s ním výborná spolupráce.*“¹⁸

Kriminalita v sociálně vyloučených lokalitách

Rozhovory s příslušníkem Policie ČR a asistentem prevence kriminality (APK), **nepotvrdily významnější účast lidí ze SVL na páchání trestné činnosti.** V některých sociálně vyloučených lokalitách v Novém Městě pod Smrkem a Frýdlantu byla v rámci neformálních rozhovorů zmiňována **přítomnost lichvy**, která je tabu především proto, že lichváři jsou často jediným zdrojem financí. „*Měli jsme nějaký poznatky k lichvě, ale ti lidi to nechtěj řešit, bojí se, že by to příště zase nedostali. I ta drogová problematika je skrytá, to už mají takový svoje špehy, že jakmile odjedeme, tak se tady objeví, to se nám pak donese zase od jiných lidí a my to pak všechno předáváme kriminálce, ale ti toho mají taky až nad hlavu, takže se to řeší nějak postupně.*“¹⁹

¹⁰ Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012

¹¹ Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012

¹² Obyvatelka NMpS

¹³ Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012

¹⁴ Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012

¹⁵ Situační analýza Frýdlantsko, 2015

¹⁶ Žena, Frýdlantsko

¹⁷ Žena, NMpS

¹⁸ Představitel PČR

¹⁹ Představitel PČR

Příhraniční kriminalita

Pro Frýdlantsko je typická tzv. příhraniční kriminalita. Ta se týká především obcí blízko polsko-české hranice. V kontextu druhů trestné kriminality se týká především krádeží kovů, aut či přívěsných vozíků. Je charakteristická svou latencí, trestné činy nebývají hlášeny na orgány činné v trestním řízení v kontextu komparace například s hospodářskou kriminalitou i nižší majetkovou újmou. Přesto může být tento druh kriminality pro některé oběti poměrně likvidační: „*Sebrali mi dodávku, kterou jsem ještě splácel.*“²⁰

Policie ČR pak potvrzuje hypotézu, že mezi nejčastější trestné činy, které souvisejí s příhraniční kriminalitou, patří krádeže a vloupání. „*A ten převoz kradených aut v podstatě realizují jenom Poláci, jsou to auta kradená v Německu a tady to převážejí. Ale loni jsme tu měli i sérii vloupání do chalup, kdy jsme jich měli třicet, udělaných během půl roku a k tomu máme poznatky, že to byli Poláci.*“²¹

Problematicky je tento druh kriminality vnímán především v obci Habartice a Heřmanice. Heřmanice jsou situované několik málo kilometrů od velkého polského města Bogatynia, a přímo u hranic je na polské straně hranice situován sociálně vyloučený dům, jehož obyvatelé se na drobné kriminalitě v obci podílejí. Katastr obce není dle slov místních obyvatel dostatečně pokryt hlídkami Policie ČR.

Dotazovaní institucionální aktéři tuto hypotézu potvrzovali. V policejním obvodu Nové Město pod Smrkem pracuje 9 policistů a 1 vedoucí, v policejním obvodu Frýdlant je to pak policistů 21 se 2 vedoucími.²² Hlídky pak slouží ve 12 hodinových směnách v nepřetržitém režimu. „*...protože je nás tady málo a policisté slouží po jednom, jeden ve dne a jeden v noci. Takže ten personální stav je špatnej*“²³

²⁰ Podnikatel, Frýdlantsko

²¹ Představitel PČR.

²² Stav ke květnu 2017

²³ Představitel PČR

Fotografie č. 2: Polská sociálně vyloučená mikrolokalita na hranicích s ČR a přehrazená cesta do Čech, Heřmanice, jaro 2017

Situace tu dospěla tak daleko, že byla přehrazena silnice vedoucí do Bogatynie, a byly tu vytvořeny tzv. občanské hlídky. Spouštěcím mechanismem vzniku tohoto unikátního a zároveň kontroverzního nástroje byly povodně v roce 2010 a následný nárůst nápadu trestné činnosti v roce 2011 „V 10 v noci přišla vlna, a ve 3 už jsme řešily první případy rabování od Poláků. Nechápu to, protože Poláci na tom ohledně povodní byli ještě hůř, než my.“²⁴ Těsně po povodních tyto projevy řešilo navýšení počtu policistů ČR v rámci vyhlášeného stavu ohrožení. To se však změnilo po ukončení tohoto režimu, a policisty tak nahradily právě občanské hlídky.

Hlídky fungují na bázi aktivní participace občanů, kteří si začali víc všímat věcí kolem sebe a hlásí starostovi a občanským hlídkám jakýkoliv náznak podezřelého jednání. „Lidé mi mohou zavolat kdykoliv, ve 2 ráno, ty důchodci stejně v noci nespí, čtou si u okna knihu, a když tu vidíte takhle v noci někoho, kdo má kufr, je to prostě podezřelý, naučil jsem ty lidi tady si všímat okolí.“²⁵

Svým vzhledem a chováním kopírují chování hlídek policie (černá trikas žlutým nápisem, auto polepené samolepkami). I to je dle slov místních důvod snížení nápadu trestné činnosti v obci. Obce se zároveň aktivně zapojují do neformálního předávání podezřelých SPZ mezi sebou. „Mezi starostama si předáváme podezřelý spztky, to se nám vyplácí, zprávy o autech, který tu jezdí podezřele sem a tam, naposledy Avie s polskou spztkou, no chytli jsme ho ve spolupráci s Poláky do druhého dne, akorát obrušoval registrační číslo“²⁶

V čase výzkumu²⁷ se zmíněná obec pomalu odkláněla od využívání těchto neformálních řešení, a vydala se oficiální cestou. Jedním z důvodů je, že občanské hlídky již pozbývají svůj někdejší efekt „Auta už se zloději přestali bát, protože po čase zjistili, že nic jiného, než sledovat, lidé v autě nemohou. Takže to celé postrádá smysl.“, ale i zkušenost, kdy celá tato aktivita může přerůst

²⁴ Představitel obce, Heřmanice

²⁵ Představitel obce, Heřmanice

²⁶ Představitel obce, Heřmanice

²⁷ Výzkum byl realizován na jaře 2017

v otevřený konflikt. „*Nechceme skončit jako v Habarticích, kde to jeden čas přerostlo v otevřené přeshraniční násilí, Poláci chodili krást, no a pak se pořádali trestné výpravy do Polska, kdy se prostě ty lidi už navzájem fyzicky napadli.*“²⁸ // *Někdy jich pár chytili a pak volali hlídku policie, ale nemůžeme být všude no. Někdy tam bylo, že třeba někoho vykoukali v potoce. Ale když vás pětkrát za rok někdo vybere, tak se na to díváte taky jinak. Ale vím, že tam vyloženě k nějakému jako vyloženě napadení z jejich strany jako nijak nedošlo, že je vymáchali v potoce, zavolali policii a policie si to převzala.*“²⁹ Jednou z variant, kterou starosta zamýšlí realizovat, je uzavřít smlouvu s městskou policií z některého většího města z okolí³⁰, a využít také nástroj asistentů prevence kriminality.

V přestupkové rovině se příhraniční kriminalita indikuje především v porušování různých obecních vyhlášek. Jsou to nejčastěji mladí lidé z Polska, co si v Čechách užívají tolerančnější prostředí. *Na tom hřišti, co se nám občas stává, že si mladý Poláci koupěj alkohol, to si tahaj od nich, ale pijou to tady, protože tady jim nic nehrozí... Tyhle mladý dělaj bordel, pak se to tu válí...*“³¹

Dalším projevem příhraniční kriminality je **prodej a výroba drog**. Geografická poloha výběžku skýtá silný potenciál pro tyto aktivity a zainteresovaní jedinci ji neváhají využít. Mechanismus je jednoduchý: z Polska se do Česka dováží prekurzory³² pro výrobu pervitinu, který je prodáván zpět do Polska, nebo (přes Polsko) do Německa. *“Oni to teda teď polský lékárníci bez receptu dávat nesměj, ale ten trh tam pořád funguje, kdo chce, toho svého lékárníka si najde.”*³³

Někteří Poláci se pak do ČR vydávají za **drogovou/alkoholovou turistiku**, neboť dobře ví, že by jim v Polsku v případě zatčení hrozili diametrálně vyšší tresty. *“V Polsku jsou větší tresty. Třeba když jsme tady chytili řidiče pod vlivem drog a postoupili jsme to do Polska, tak tam dostal okamžitě doživotní zákaz řízení, osmdesát tisíc pokuty tři roky natvrdo. Ne oni si to převevou do toho Polska, ale to už si to ukryjí, ale když to koupí tam tak to jsou markantní sankce oproti tady. Tam když ho chytí při koupi, nebo při prodeji, tak to je pět let a výš. Tady dostane podmínku.”*³⁴ Více o drogové problematice na Frýdlantsku je k nalezení v kapitole Drogy a patologické hráčství na Frýdlantsku.

²⁸ Představitel obce Heřmanice

²⁹ Představitel PČŘ

³⁰ K tomuto plánu by se dle slov starosty měly i předat obce Višnová a Dětfichov.

³¹ Představitel obce, Heřmanice

³² Látky, ze kterých je ilegálně vyráběn pervitin. Jedná se o léky na bázi pseudoefedrinu, získávané z běžné obchodní sítě, které byly donedávna dostupnější v Polsku než v ČR, kde bývají dostupné pouze na lékařský předpis apod.

³³ Žena, Frýdlantsko

³⁴ Představitel PČŘ, Frýdlantsko

Drogy a patologické hráčství na Frýdlantsku

Pro celé Frýdlantsko je charakteristický vysoký počet uživatelů drog, zejména alkoholu, marihuany a pervitinu. Také předkládaný výzkum potvrdil, že téma drog a jejich užívání je oblastí, která rezonuje celým regionem. Každý s nimi má buď aktivní, anebo pasivní zkušenost.³⁵ „*Můj nemladší syn to chytil ve Frýdlantě, kouřil trávu, to jsem věděla, když mě pak připadal divnej, když mě několikrát napad, tak jsme našla stříkačku, pak mě málem zabil, 2x jsem volala policajty, pak to došlo tak daleko, že mi všechno doma ukrad, tak začal krást venku. Je to pro mě drsný jako pro mámu. Je to třetí rok.*“³⁶

Segment uživatelů drog

Institucionální aktéři hovoří na Frýdlantsku asi o 500 uživatelích drog, z toho je značná část výrazně problematických. Například věkové složení uživatelů terénních programů organizace Most k naději je 17 – 35 let, nejčastěji však 22 – 27 let. „*To jsou spíš ti starší, přes dvacet. Mladí dospělí, ale vyloženě takoví ti náctiletí, ty ne. Ti si spíš koupí toho jointa a daj si. To pak řešíme přestupkově, zadržení, ale to je pak už věc správního odboru, jakým způsobem je postihne.*“³⁷ I přes výše uvedené se ojediněle objevují případy setkání s pervitinem již na základní škole.³⁸

Užívání drog sebou nese i tzv. problémové uživatele. Většina problémových uživatelů drog nemá stálé zaměstnání, výrazná část z nich nemá stálé bydliště a přespává na ubytovnách, squatech, na ulici. Věk problémových uživatelů drog v léčbě v Libereckém kraji se meziročně mírně zvyšuje, v roce 2014 činil 28,5 let (23,9 let v roce 2005). Jiná situace je v případě klientů, kteří využívají služeb terénního programu pro drogově závislé. Terénní pracovníci uvádějí výrazný přírůstek klientů pod věkovou hranici 20 let a osob mladistvých. Prevalenční odhad problémových uživatelů drog (v převážné míře dlouhodobí pravidelní injekční uživatelé pervitinu) žijících v Libereckém kraji v roce 2013 byl Národním monitorovacím střediskem pro drogy a drogové závislosti ČR stanoven na 2.500 osob.³⁹

Dotazování informanti, kteří v regionu realizují terénní práci určenou aktivním uživatelům drog, potvrzují navýšení počtu klientů, ale i počtu nalezených stříkaček. Nárůst těchto čísel však nemusí nutně znamenat nárůst počtu uživatelů drog v oblasti. K tomu by byla nutná komparace s dalšími daty, například z Krajské hygienické stanice o počtu epidemiologických chorob v regionu etc.⁴⁰ Toto číslo tak může paradoxně indikovat **úspěšnost služeb** tzv. *harm reduction*, a to především ve formě nárůstu důvěry mezi uživateli drog a poskytovatelem této služby.

V několika výpovědích respondentů byla zachycena zmínka o výrobě pervitinu. Varny se dle výpovědí respondentů postupem času obměňují, a to v závislosti na činnosti protidrogového oddělení PČR (tzv. toxikumu), a jeho odhalování trestné činnosti v oblasti výroby a distribuce omamných látek.

³⁵ I lidé, kteří drogy aktivně neužívají, dokáží popsat symptomy užívání drog. „Kolikrát koukám z okna, vidíte takový ty holky, to poznáte podle těch pohybů.“ Žena, NMpS

³⁶ Žena, NMpS

³⁷ Příslušník PČR

³⁸ Výroční zpráva Most k naději, 2015

³⁹ Plán protidrogové politiky Libereckého kraje na období 2015 - 2018

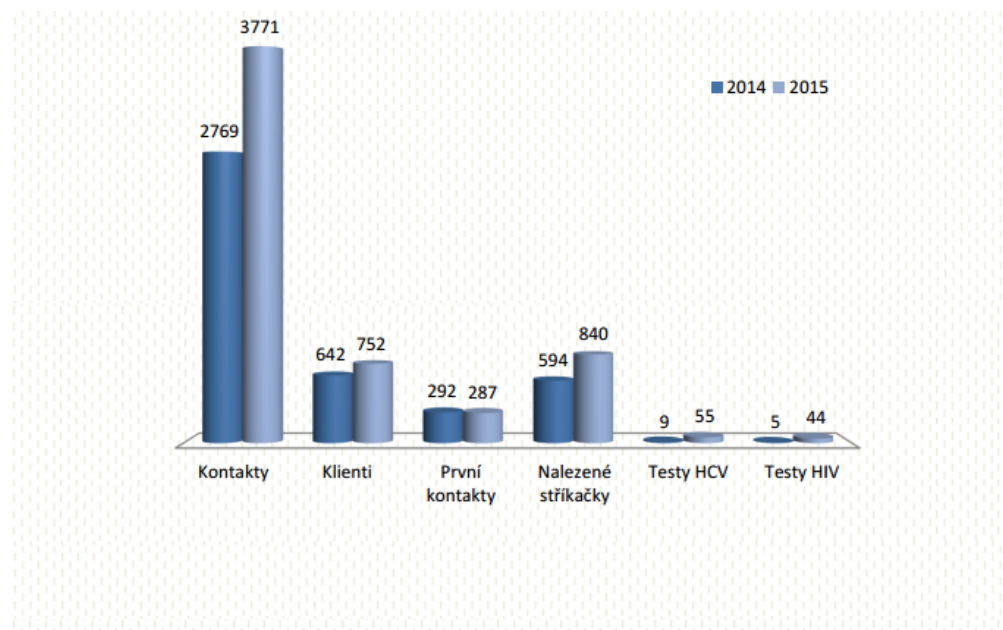
⁴⁰ Tato data však nebyla v čase konání tohoto výzkumu k dispozici.

„Varny“ pervitinu však podle zjištěných informací v posledních letech ubyly, ale vzhledem k poptávce související s příhraniční drogovou kriminalitou zatím zcela nemizí. Dle informací PČR se na **prodeji** omamných látek místní lidé zčásti podílejí, podíl místních na **výrobě** těchto látek byl informátory spíše popřen. Údajným původem těchto drog jsou větší města mimo výběžek.

Také podle respondentů Situační analýzy z roku 2015 souvisejí nejzávažnější bezpečnostní problémy s prodejem a užíváním drog. Hraje zde roli jak blízkost k hranicím, tak problematická sociální situace a s tím souvisejí pocity dezorientace u části mladých obyvatel. Analýza definuje dva aspekty místní drogové kriminality: v prvním případě se setkáváme s **nadregionálními sítěmi produkce pervitinu** (nákup potřebných prekurzorů v Polsku, výroba v Česku, třeba na Frýdlantsku a další export po republice i do Německa), do této oblasti spadá například případ odhalení velké výroby pervitinu v Bulovce, ale i různé případy pašování. V druhém případě se jedná o **užívání drog místními uživateli ve spojení s kriminalitou různého druhu**, ne vždy se ale jedná o souvislost s prvním typem více organizované a potenciálně komerčně dosti výnosné kriminality ⁴¹

Užívání drog se v regionu indikuje i na dalších patologických projevech chování. „*Vlastně co chytíme ty řidiče pod vlivem drog, tak to nám vzrostlo o pět set procent, co jsme chytli. To je fakt neskutečný. A většinou jsou fakt tak nastřelený, že to je až neskutečný. Hranice trestného činu je dvě stě miligramů a my jsme chytli dvanáct set. Ten člověk o sobě jako nemohl vědět a řídil auto.*“

Graf č. 1: Vývoj počtu klientů Mostu k naději, 2015

⁴¹ Situační analýza Frýdlantsko, 2015

I přes silné zastoupení výpovědí o pasivních či aktivních zkušenostech mladých s návykovými látkami je důležité vidět tento jev v širší perspektivě **situace malých měst s nízkou anonymitou**, kterými Nové Město pod Smrkem a Frýdlant v Čechách jsou a patologické jevy jako užívání drog, se zde u místních obyvatel obtížně skrývají. „*Jak to je malý město a všichni se tu znají, tak tu často jedou pomluvy a konspirační teorie. Problém s drogama tady je, ale nevím, jestli bych to vyzdvihoval, že to je tak strašný. Statisticky to spadá do ostatních terénů, jako v jiných městech*“⁴²

Toto tvrzení podporuje fakt, že na Frýdlantsku došlo v nedávné době k několika úspěšným akcím PC ČR⁴³, která do jisté míry distribuci drog v tomto regionu omezila. Velikost měst v regionu zároveň vytváří bariéru pro účinnou prevenci: nízká anonymita brání v rozvoji služeb prevence (K- center apod.) „*Určitě, určitě třeba K centrum by se tady naprosto jako užívalo, ale co třeba říkají drogoví teréňáci. Ale, že tady mají obrovský problémy s nedůvěrou. To město je tak malé, že si nedokážu představit, že by tu fungovalo káčko, kde by je sousedi viděli chodit. Tím, že tady je nulová anonymita, tak by to asi nefungovalo.*“⁴⁴

V úvodu kapitoly bylo zmíněno působení tzv. Toxi týmu. Ten v roce 2016 zaznamenal dílčí úspěchy v likvidaci varen pervitinu. Tato likvidace měla za následek stažení místní drogové scény „*Toxi team sebral hodně vaříčů na podzim 2016, razie a oni přestali komunikovat s káčkem. Stáhli se do ústraní, mají strach, je to malé město a lidi nevylézají.*“ A ztížení poskytování služeb prevence „*Ty lidi se bojí a je to způsobeno téma represemi. Začali tady fungovat preventisti kriminality, který na ně volají policajty, a ti lidi se bojí.*“⁴⁵

Eliminace varen má za následek paradoxně i zvýšení nemocnosti uživatelů drog. V roce 2015 v regionu narostl počet aktivních uživatelů drog, kteří měli rozličné zdravotní problémy spojené s aplikací nekvalitního pervitinu. Důvodem bylo zmíněné pozatýkání vaříčů pervitinu a nastoupení jejich trestu do vězení. Jejich místo pak obsadili vaříči noví a nezkušení, kteří začali vyrábět pervitin pochybné kvality, která sebou nesla i zvýšený výskyt zdravotních potíží (stihomamy, deprese, toxické psychózy, nespavost, abscesy, žilní onemocnění) u aktivních uživatelů.⁴⁶

Patologické hráčství

Jevem, který nesmí být v kapitole věnované patologiím vynechán, je na Frýdlantsku přítomné patologické hráčství. Nabídka hazardních her na úrovni okresů koreluje s nezaměstnaností, nízkým příjmem a úbytkem obyvatelstva. Podle zástupců obcí je provozování hazardu spojeno s rušením veřejného pořádku, opilostí a hraním osob pobírajících dávky. Největší zastoupení v cílové populaci tvoří osoby nad 34 let. Výskyt problémového hráčství v běžné populaci je přímo závislý na výskytu příležitostí k hazardu v jeho okolí. „*Určitě jsou tady herny a v podstatě to všechno provozují Vietnamci a město to má omezený vyhláškou, tu provozní dobu, je to od 20ti hodin do půlnoci. Je to prostě jenom večer. A to chodíme kontrolovat, jakmile zjistíme, že je to zapnutý, tak okamžitě oznamujeme na městský úřad, který to řeší jakoby dál. Přišla nám i žádost z úřadů práce, že kdybychom tam kontrolovali někoho, o kom víme, že bere dávky, tak to všechno oznamujeme i jim.*“⁴⁷

⁴² Pracovník v sociálních službách, Frýdlantsko

⁴³ Zejména v roce 2015 a 2016

⁴⁴ Pracovník v sociálních službách, Frýdlantsko

⁴⁵ Pracovník v sociálních službách, Frýdlantsko

⁴⁶ Výroční zpráva Most k naději, 2015

⁴⁷ Příslušník PČR, Frýdlantsko

Bariéry zaměstnanosti na Frýdlantsku

Tato část analýzy se zaměřuje na bariéry nezaměstnaných, mladých lidí a významných zaměstnavatelů v nástupu do zaměstnání. Dále cílí na připravenost zaměstnavatelů zaměstnat dlouhodobě nezaměstnané a ochotu zaměstnavatelů pracovat s touto cílovou skupinou po nástupu do zaměstnání.

Kontext

Historicky nabízel obyvatelům frýdlantského výběžku pracovní příležitosti především textilní průmysl, který se tu rozvíjel již v průběhu 19. V mnoha venkovských obcích pak byla za socialismu nejdůležitějšími zaměstnavateli zemědělská družstva či státní statky. Restrukturalizace národního hospodářství po roce 1989 přinesla značnou redukci pracovních míst ve výše zmíněných oblastech hospodářství, aniž by byla kompenzována vznikem nových pracovních příležitostí.

Situaci v oblasti zaměstnanosti ve sledovaném regionu shrnuje *Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2013 a strategie APZ pro rok 2014 libereckého Úřadu práce (2014)*. „Mezi nejvíce problémové regiony okresu Liberec patří Novoměstsko. Vyplňuje spolu s Frýdlantskem výběžek, který je z hlediska nezaměstnanosti nejproblematictější územím okresu Liberec již od počátku devadesátých let. Za celých zhruba dvacet let se nepodařilo zacelit velké úbytky pracovních míst, které zde po roce 1989 způsobil útlum textilního průmyslu a zemědělství. Oblast trpí „geografickou izolací“ (ze tří stran Polsko, propojení mezinárodních ekonomických aktivit prakticky žádné, ze čtvrté strany hřeben Jizerských hor). Dopravní obslužnost je nedostatečná. Oblast leží mimo hlavní dopravní tahy. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva je o poznání nižší než ve zbývajících částech Libereckého kraje.

Hlavní zjištěné bariéry

Mezi hlavní zjištěné bariéry respondenti výzkumu definovali v první řadě **finanční a časovou náročnost dojíždění za prací**. „*Tak v Liberci jsou ty mzdy vyšší, ale ono, do začátku nedostaneš nic, takže tam jezdíš, ale docela dost toho projedíš, takže se ti to ve finále vůbec nevyplatí, protože to máš třeba i 130 korun denně, to je prostě hrozně moc na těch jízdenkách.*“⁴⁸ Dojíždění jako jednu z bariér zaměstnanosti zmiňuje i situační analýza Agentury pro sociální začleňování z roku 2015. Region trpí nedostatečnou sítí meziměstské dopravy, a tak je často složité dojíždět za prací do jiných větších měst. Časy odjezdů autobusů však často nekorelují s počátkem směn důležitých zaměstnavatelů regionů. „*Na ty časy se mi sem ty lidi prostě nedostanou.*“⁴⁹

Nejčastěji dojíždějí za prací na Frýdlantsku muži (ve Frýdlantu, Novém Městě a Višňově 62 %, Bulovka 55 %).⁵⁰ Důvodem může být charakter nabízené práce (stavební či manuální práce) a neflexibilita pracovních pozic vzhledem k péči žen o malé děti. Mezi cílovou skupinu, na kterou má dojíždění za prací největší vliv patří lidé ohrožení sociálním vyloučením, sociálně vyloučení a matky samoživitelky. Tyto skupiny jsou totiž nejčastěji závislé na veřejné hromadné dopravě. Někteří z obyvatel regionu tuto bariéru řeší například **společným dojížděním soukromým vozidlem**. „*Lidi se tady i domlouvají, aby mohli jezdit soukromými auty. Každý dá třeba 50 korun a jedou tam a*

⁴⁸ Muž, Nové Město pod Smrkem

⁴⁹ Zaměstnavatel, Frýdlantsko.

⁵⁰ Situační analýza Frýdlantsko, 2015

zpátky. Jeden týden se jezdí jedním autem, další druhým.“⁵¹

V regionu tolik přítomná práce na směny je nevyhovující k potřebám tzv. rizikových skupin (matky s dětmi, lidé nad 50 let), „Do té zóny, to nejde, dyť mám dítě, a oni tam mají třísměnný provoz, kam bych ho dala?“⁵² „Ted' jsem si dohodla místo uklízečky v hotelu v Liberci, ale nakonec jsem to prostě vzít nemohla, kvůli děcku, tak aspoň do září musím ještě být doma, pak už mi děcko vezmou do školky.“⁵³

Další zmiňovanou překážkou je **náročný charakter nabízené práce**. „Na těch pásech, to je hrozná buzerace, když chcete jít na záchod, ona to musí nahlásit jiný, aby jí zastoupila, to je hrozná buzerace. V Textilaně to stálo, ale prostě pak se to nadělalo, chceš si jít zakouřit, ale oni ty řeknou, že ted' ne.“⁵⁴ „...v těch fabrikách, to jsou těžké věci, co se musí zvedat, nebo děláte pořád ten samej pohyb, to já prostě nemůžu, nebo si na to už nevěřím“⁵⁵

Přítomným jevem regionu je i **vyšší míra nemocnosti zaměstnanců** v továrnách na třísměnný provoz. Ta je dána historickou tradicí textilního průmyslu, ve kterém jsou povětšinou zaměstnány ženy, které mají děti, které jsou často nemocné. „Máme tu 180 ženskéjch, takže i vysokou nemocnost, resp. starost o ty jejich nemocný děti, je toho docela dost, a nám to tu výrobu brzdí, už jsme to vzdali, ted' máme nově nasmlouvaný přes agenturu Ukrajinky a Polky.“⁵⁶ Některé progresivní firmy na tuto skutečnost reagují například **flexibilní úpravou pracovní doby** zaměstnanců podle časů pro vyzvedávání dětí ze školky (u zkrácených úvazků). Zaměstnanci třísměnných provozů pak často mezi pracovními místy fluktuují. „Občas je vezmou, občas ne... oni taky často dlouho nevydrží makat“⁵⁷

Stejně jako jinde jsou i u nízkokvalifikovaných pracovních pozic na Frýdlantsku bariérou i **přísné vstupní podmínky** (psychotesty, drogové testy, čistý trestní rejstřík⁵⁸). „Vyžadujou ted' všude nějaký certifikáty a papíry, já tomu nerozumím, to radši půjdu na fušku, tam vím, co mám čekat.“⁵⁹

Dlouhodobě nezaměstnaní mají často rozvinuté i **jiné ekonomické strategie**. Ty jsou pro tuto cílovou skupinu atraktivnější a mají flexibilnější charakter. I přesto, že se tyto strategie vyznačují i negativními jevy jako je nestálost a nejistota, je těžké tento trend u cílové skupiny změnit. Příkladem těchto strategií jsou tzv. fušky či sběr lesního ovoce. „Přítel pracuje na černo, dělá zedničinu, v lese atd. Nakonec si vydělá víc, než jinde. Do CISu⁶⁰ by pracovat nešli, protože tam málo platí.“⁶¹ „Ted' do práce rozhodně nepůjdu. Já přes zimu makám na stavbách, ale za chvíli mi začne sezóna, chodím na borůvky, vydělám si docela dost, rozhodně víc, jak tady v regionu, a můžu to dělat, kdy

⁵¹ Dělník, Kunratice

⁵² Matka s dítětem, Nové město pod Smrkem

⁵³ Matka s dítětem, Bulovka

⁵⁴ Muž, Nové Město pod Smrkem.

⁵⁵ Mladý nezaměstnaný, zdravotní indispozice, Nové Město pod Smrkem.

⁵⁶ Zaměstnavatel, Frýdlantsko

⁵⁷ Muž, Bulovka

⁵⁸ Čistý trestný rejstřík je však v některých firmách v regionu požadován pouze formálně, i člověk se záznamem může práci získat, bariérou tak v tomto případě může být i neznalost postupu získání dokumentu a možnosti práci získat i přes zápis v tomto rejstříku.

⁵⁹ Dlouhodobě nezaměstnaný, Nové Město pod Smrkem.

⁶⁰ Nástupní plat v tomto podniku činil v dubnu 2017 12 000,- Kč

⁶¹ Žena, Bulovka

chci.“⁶² Rodiny pak mají vytvořený systém ekonomické solidarity, díky které je skutečnost, že mají mezi sebou někoho nezaměstnaného, částečně neutralizována „Já jsem na mateřský, muž pracuje na stavbě, dělá fušky, no a v rodině máme i nějaký dávký, syn chodí do továrny, no prostě nějak to dohromady dáme.“⁶³

Další velkou bariérou v oblasti zaměstnanosti nízkokvalifikovaných pracovních pozic je **výše základního příjmu**, která často nepokryje ani základní životní potřeby. „*Ti lidi chtějí žít trochu na úrovni, aby si mohli kupovat pěkný oblečení a zajistit rodinu, manželku. Ale za těch pár tisíc, řekněte, co si za to dneska koupíte? Ten nástupní plat, to je jen pro někoho, kdo je sám, ne pro toho, kdo chce rodinu.“⁶⁴ // No tak já budu mít o tisícovku víc, a ještě budu dělat, takhle kdyby to bylo 3 o 4 tisíce, ale takhle si zaplatím internát a jsem tam, kde jsem. Lepší sedět na lavičce, dát si pivardo...“⁶⁵*

Obrovskou bariérou v zaměstnávání lidí na Frýdlantsku je pak fakt, že nemalé množství lidí, pro které jsou určené nízkokvalifikované pracovní pozice v regionu, je současně i **zadluženo**. Tito lidé se nacházejí často buď v tzv. režimu oddlužení, anebo v exekuci. „*Lidé v oddlužení si prostě spočítají, jak se jim vyplatí pracovat, aby dluh za 5 let splatili“.*⁶⁶

Z tzv. **mapy exekucí** vyplývá, že nejhorší situace je v regionu Frýdlantska z hlediska zadluženosti v Novém městě pod Smrkem. V tomto městě se vyskytuje 959 obyvatel v exekuci (podíl 34 % procent). V Novém Městě pod Smrkem je i nejvyšší průměrná jistina na exekuci (cca 60 000,- Kč). Druhá nejhorší situace se pak vyskytuje v obci Bulovka, kde je v exekuci 157 obyvatel obce (podíl 22 %).

Fakt, že je zaměstnanec v exekuci sebou nese i velkou byrokratickou zátěž pro zaměstnavatele. Ten často člověka v exekuci raději nezaměstná. „*Firmy radši nevezmou ty lidi v exekuci, protože hrozí i pokuty a žaloba, při včasné nedodání údajů exekutorskému úřadu. Radši odmítnou zadluženého.“*⁶⁷

⁶² Muž, Nové Město pod Smrkem

⁶³ Matka s dítětem, Nové Město pod Smrkem

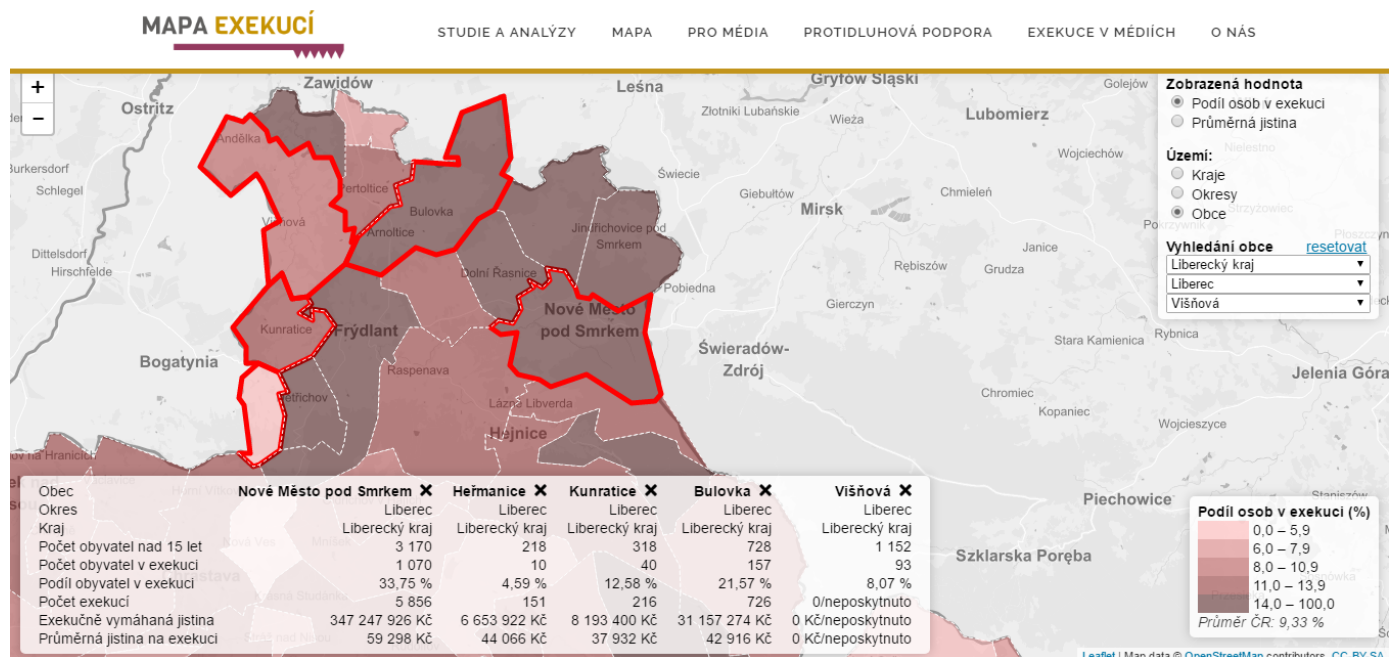
⁶⁴ Muž, Arnoltice

⁶⁵ Muž, 60 let, Nové Město pod Smrkem

⁶⁶ Zaměstnavatel, Frýdlantsko

⁶⁷ Zaměstnavatel, Frýdlantsko

Mapa exekucí, ⁶⁸ Frýdlantsko, červen 2017

Příhraniční charakter regionu by nabízel řešení problematiky nezaměstnanosti dojezdem za prací do blízkého Polska, či Německa. To se však ve sledovaném regionu neděje. Lidé dokonce častěji dojíždějí za prací do Prahy, než do sousedních států.⁶⁹

Polská příhraniční města jsou na tom ohledně pracovních příležitostí podobně a v Německu tomu pak brání i jazyková bariéra. „Do Německa pracovat nepůjdu, já neznám jazyky.“⁷⁰ **Potenciál práce v zahraničí je tak v regionu více méně nevyužit.** V rozhovorech s mnoha občany Frýdlantska bylo znát, že blízké zahraničí není vnímané jako oblast, která by nabízela ekonomické příležitosti. Poláci jsou naopak mnoha respondenty vnímáni jako nevídaná konkurence na pracovním trhu, protože do libereckého průmyslu dojíždí kromě českých občanů z výběžku i velký počet Poláků ze sousedních okresů.

Další bariérou je pak **nefunkčnost tzv. prostupného zaměstnávání.** Lidé, kteří jsou zaměstnáni například na veřejně prospěšné práce, musí svou pracovní pozici po určité době přepustit a často se vrátit do evidence nezaměstnaných. „Na tomhle VPP děláme jen my, Romové. Když se jdu zeptat na jinou práci, řeknou, že mě nevezmou, je teda divný, že na VPP jsou tu samý Romové.“⁷¹

Práce na Frýdlantsku má často **prekérní charakter**, což může přispět ke smazávání významu hranice mezi legální a nelegální činností. V souvislosti s prekérní prací byly nejčastěji zmiňovány **pracovní agentury**, které mají na Frýdlantsku všeobecně velmi špatnou pověst. Několik lidí uvedlo, že noví zaměstnanci nemají ve firmách na začátku jinou volbu, než pracovat pod agenturou. Prvky nestálosti bohužel vykazují i veřejně prospěšné práce. Pokud se pracovník osvědčí a firma má stále

⁶⁸ Zdroj: mapalexekuci.cz

⁶⁹ Data z roku 2013 dokazují, že ve Frýdlantu tak i Novém Městě pod Smrkem je počet osob dojíždějících do zahraničí (25; 9) ztelně nižší než počet osob dojíždějících do vzdálené Prahy (59; 26).

⁷⁰ Muž, 65 let, NMpS

⁷¹ Žena VPP, nové Město pod Smrkem

potřebu, může mu být třeba po roce nabídnut přechod do zaměstnaneckého poměru, který je pro zaměstnance výhodnější z pohledu financí, ale zejména zaměstnanecké jistoty.⁷²

Frýdlantské dobré praxe

- **Vlastní zaměstnanecké kurzy pro nekvalifikované pracovníky** – např. Pivovar Frýdlant
- **Bezúročné půjčky od zaměstnavatelů do 300 tisíc pro zadlužené zaměstnance** – např. Juta a.s. Višnová
- **Snahy o propojení oboru se školami** – např. Wülfing CZ s.r.o.
- **Flexibilní úprava pracovní doby** zaměstnanců podle dostupnosti spojů a časů pro vyzvedávání dětí ze školky (u zkrácených úvazků) – např. Juta a.s. Višnová

⁷² Situační analýza Agentury pro sociální začleňování, 2013

Mládež ohrožená rizikovým chováním na Frýdlantsku

Z pohledu popisu/šetření rizikového chování mládeže jsou volnočasové aktivity klíčovým tématem. Rozdělíme-li denní fáze života mladých lidí na fázi institucionální – trávené ve škole (v zaměstnání), fázi v rodině a fázi „volnočasovou“, je z logiky věci právě zde největší prostor pro potenciální rizika, či pro návrhy preventivních opatření.

Při poměrně široké definici cílové skupiny (mládeže 11-26let) dochází k dělení z hlediska preferencí a také k diferenciaci potenciálních rizik. Cílovou skupinu lze rozdělit na **děti druhého stupně základních škol, dospívající mládež a mladé dospělé** již v produktivním věku. Jednotlivé kategorie nemají ostře vymezené hranice. Případná preventivní opatření v různých fázích procesu dospívání mladých lidí také mohou působit jak na jejich okolí (sourozence, vrstevníky), tak na pozdější život (osvojení si návyků/sociálních rolí, modelů chování/jednání). Tato část výzkumu tak byla zaměřena především na způsoby trávení volného času mládeže (do 26 let), identifikaci potenciálních rizik a možností jejich podchycení stávajícími preventivními opatřeními.

Situace na Frýdlantsku

V oblasti volnočasových aktivit u mladších lidí (11-18let) **hrají na Frýdlantsku velkou roli především místní nízkoprahová zařízení pro děti a mládež** (dále NZDM).⁷³ Dle provedených rozhovorů mnohdy právě tyto subjekty nahrazují funkci rodiny v oblasti předávání modelů chování a jednání směrem k institucím a společnosti. Nabízejí také škálu možností pro individuální rozvoj (volný čas, budoucí kariéra atp.) a do jisté míry substituují i služby, které jsou jejich uživatelům z různých důvodů nedostupné (DDM, placené kroužky, sportovní kluby). „*Je tady DDM, který je zaměřený na mladší děti, ale pokud vím, tak z romských dětí tam nechodí žádné.*“⁷⁴

Nízkoprahová centra pro děti a mládež na Frýdlantsku nabízejí mnohdy **jedinou institucionální možnost trávení volného času**. „*Můžou tady trávit svůj volnej čas, což je třeba říct, že tady nemají děcka v tom věku absolutně žádnou alternativu, nic, nula. Takže to, že sem chodí v takovém počtu, není úplně až tak naše zásluha, ale oni prostě nemají alternativu. Je to pro ně prostor, kde můžou trávit svůj čas, zároveň nedemolují město, což zase kvituje to město a my s nimi můžeme dál pracovat.*“⁷⁵

V obou obcích pak byl definován **diferencovaný přístup** k některým aktivitám pro mládež: „*Pak je tu fotbal, Slovan Frýdlant, o který je zájem, ale chodí tam děti zase z tý vyšší vrstvy. Tady ty děti tam nechoděj, protože se za to platí. Oni když chtěj, tak si jdou zahrát fotbal do parku. Sem třeba chodí děti, co jim je patnáct a berou si sem i mladší sourozence, protože rodiče si třeba nemohou dovolit je dát do družiny.*“⁷⁶ „*Akorát jsem říkala, že by mohli udělat třeba víc, těch kroužků. Třeba fotbal, míčový hry, třeba fotbal mezi městy, aby zřídili. Hodně těch dětí by to bavilo a tady to není.*“⁷⁷

77

⁷³ Výzkum mládeže představuje významové kategorie, které ve výpovědích respondentů (cílové skupiny a místních aktérů) hrají nejvýraznější roli vzhledem k zadání a v samotných výpovědích byly současně nejvíce zastoupeny

⁷⁴ Pracovník NZDM, Nové Město pod Smrkem

⁷⁵ Pracovník NZDM, Nové Město pod Smrkem

⁷⁶ Pracovník volnočasové aktivity pro děti, Frýdlantsko

⁷⁷ Žena SVL, 32 let, Frýdlant

Mezi nejčastější důvody nedostupnosti organizovaných volnočasových aktivit byly zmiňované **finance, personální obsazení, rodinné poměry, nebo sociální status**. „*Vůbec by nebylo na škodu víc takových klubů, ale aby to byly kluby už na nějaký zaměření. Je tu třeba kroužek na tancování, ale je pro děti drahý. Když si sem pozveme taneční skupiny, nebo lidi z oboru, ale většinou to něco stojí a ty děti nemají finance, aby mohly chodit na takový kroužky.*“⁷⁸

Jako shrnující aspekty pro přesun volnočasových aktivit do kategorie „rizikové“ bychom mohli označit **nuhu, „málo vyžití“, nedostatek příležitostí**. Může jít také o pasivní přístup ze strany rodičů (např. patologie v rodině), formát kroužku/aktivity, který rodičům mladého člověka z různých důvodů nevyhovuje (např. náboženské zaměření NZDM). Rodiče děti mnohdy neposílají do kroužků jednoduše také proto, že ke sportovním, či jiným aktivitám sami nemají vztah, sami nikam v mládí nechodili. „*Kroužky by pomohly, ale ty děti musí chtít. Od patnácti veš už je těžký donutit někoho, aby se šel někam bavit, než aby sháněl drogy. Možná by je bavily počítače, nebo nějaký frajerskej sport, aby se v tom dobře cejtli. Já jsem hodně přes auta, kdybych si měl vybrat drogy, nebo auto, tak беру auto.*“⁷⁹

Místa k trávení volného času mládeže ze SVL mimo výše zmiňovaná nízkoprahová zařízení se ve Frýdlantu a v Novém Městě pod Smrkem podle zjištěných dat omezují na několik málo lokalit situovaných v centrech. Mezi tato místa patří náměstí, hřiště u školy či koupaliště v Novém Městě, městské parky, skatepark a parkoviště před OC Tesco ve Frýdlantu. Předmětem činnosti oslovené mládeže pak bývají běžné aktivity včetně sportu, poslechu hudby, tancování.

Na těchto místech pak mládež mnohdy bývá vystavena patologickým jevům včetně kouření cigaret (u mladších 15ti let), alkoholu, či riziku užívání drog (u starších školních dětí a mladých dospělých). Důvody vystavení těmto jevům jsou komplexnějšího charakteru a nedají se jen schovat pod termín „nuda“. Na mládež v tomto věku nikdo nedohlíží, návykové látky jsou relativně dostupné a užívání těchto látek není vnímáno jako nebezpečné, a to především kvůli špatné informovanosti a výskytu patologií v rodinách.

Z realizovaných rozhovorů nebyly u mladých dospělých ze sociálně vyloučených lokalit (18-26) let zjištěny žádné organizované volnočasové aktivity, ani aktivity, které by tuto skupinu mladých nějak zvýrazňovaly vzhledem k majoritní populaci. „*V určitých typech rodin nemají rodiče vůbec zájem, aby děti měly nějaký režim, aby se zabývaly něčím jiným. Třeba rodiče, kteří nikdy nesportovali a nemají k tomu vztah, neměli žádné aktivity, aby nutili děti do něčeho, co neznají. Ta nabídka musí jít naproti.*“⁸⁰

Využívanost zařízení, které poskytují organizované volnočasové aktivity mládeži ze SVL, je však stále nízká. Mezi artikulované důvody nevyužívání patřila především vysoká cena služby a výběrovost. Je otázkou, zda není překážkou i nedostatečná cílená propagace či neznalost využití finanční podpory pro děti ze SVL. „*Tady by bylo dobrý, kdyby udělali nějaký to centrum, romský děti jsou tady nadaný, který hrajou a všechno. Je to baví a tak trénujou doma v paneláku, a lidi si*

⁷⁸ Žena, Arnoltice

⁷⁹ Muž Nové Město, SVL

⁸⁰ Žena, Arnoltice

stěžujou, takže by bylo dobrý, kdyby se zaplatilo nějaký centrum.“⁸¹

Mládež a násilí

Při rozhovorech s lidmi, kteří v regionu pracují s dětmi a mladými lidmi,⁸² byla u několika mladých lidí ze SVL zmíněna **zvýšená míra agresivního chování**. *„No nadávaj, třeba, že dělají bordel, protože se třeba opijou a je to pátek-sobota a rušej noční klid, že jo. Řvou po městě, třeba shazují popelnice a tak. Ted' tady máme asistenta kriminality a on to nějak vede a dává to do pořádku.“*⁸³

Důvodem pro obdobné modely chování **mohou být patologické jevy v rodinách** související se sociálním vyloučením. *„Z toho právě vznikla asi před dvěma lety, kdy narostl zájem, potřeba práce s rodinami. Měli jsme tu kluka, který přišel s tím, že potřebuje poradit, střední školu, kam jít po základce a během několika rozhovorů z něj vypadlo, že je jeho tatínek gambler, maminka alkoholička, nemají zaplacený nájem a za čtrnáct dní je mají vykázat z bytu a neví kam.“*⁸⁴

Výzkum nezaznamenal výraznější indikaci⁸⁵ interetnického či mezigeneračního násilí mezi dětmi a mládeží. Přesto někteří z respondentů mají zkušenosti s tímto jevem, nebo alespoň znají někoho, kdo něco podobného zažil. *„Jednou jsme šli s kamarádkou a jedním klukem na Velikonoce a tomu klukovi začali nadávat, jako černá huba a pak toho kluka zbili, toho co nám nadával.“*⁸⁶

Za agresivní může být považován také způsob chování některých mladých lidí navenek, ve skutečnosti se ale jedná o specifický druh komunikace (diskurz), který má dle všeho, k reálné hrozbě daleko. *„Jako třeba bouchnou se, ale většinou to myslí ze srandy. Pak se třeba omluví a smějou se tomu, ale že by se začali hodně prát, tak to ne. Většinou jsou tu kamarádi mezi sebou všichni, oslovujou se vulgárně, ale myslí to ze srandy, ptali jsme se jich na to.“*⁸⁷

Kriminalita mládeže na Frýdlantsku

Děti druhého stupně základní školy⁸⁸ v rámci rozhovoru popisovaly výskyt menších rvaček ve třídách mezi žáky (převážně u sportu), anebo drobný vandalismus: *„No už tady něco bylo. Kolikrát jsme viděli, že házeli kameny, nebo nadávali sprostě. To se většinou děje, když jsou ty Valdštejnský, nebo čarodějnice. A tomu se třeba ani nediví, když tady je bordel okolo, takže nadávají, ale děcka jsou někdy tak rejpaví, že někdy házou kameny po autech.“*⁸⁹ Policie potvrzuje, že se jedná především o drobnou kriminalitu. *„Měli jsme tam nějaká poškození, sprejerství, urvané hromosvody, ale ted' už dlouho taky nic. Občas se to stane, že lidi zavolají, že tam hulákají, ale většinou tam přijedeme a situace se uklidní a je klid. To není nic závažného.“*⁹⁰

⁸¹ Žena, Nové Město pod Smrkem

⁸² zástupci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, asistentem prevence kriminality a policistou místního oddělení Policie ČR

⁸³ Muž ze SVL, Nové Město pod Smrkem

⁸⁴ Pracovník NZDM, Nové Město.

⁸⁵ Jde o excesy několika jedinců

⁸⁶ Klient NZDM, 11 let.

⁸⁷ Pracovník volnočasové aktivity, Frýdlant

⁸⁸ Jedná se o orientačně stanovenou věkovou hranici, může se jednat o mladší i starší jednotlivce.

⁸⁹ Žena SVL, Nové Město pod Smrkem

⁹⁰ Příslušník PČR

Situace je obdobná i u mládeže ze sociálně vyloučených lokalit: ani zde nebyla identifikována žádná specifika kromě drobných prohřešků typu vandalismu, či porušování nočního klidu. „*No lidi nadávaj,*

třeba, že dělají bordel, protože se třeba opijou a je to pátek-sobota a rušej noční klid, že jo. Řvou po městě, třeba shazují popelnice a tak. Teď tady máme asistenta kriminality a on to nějak vede a dává to do pořádku. To je bratranec. Snaží se to město no, to udržet, ten klid prostě. Noční klid a i prostě ve dne.“⁹¹ Tyto prohřešky pak bývají řešeny ze strany místního oddělení PČR obvykle výjezdem a domluvou na místě.

V rozhovorech s účastníky šetření byly kromě vandalismu popsány i drobné krádeže, spojené s potřebou získat menší finanční obnos na drogy. „*Kradou tady třeba autorádia nahoře v Tescu, nebo hygienu, čokolády, těch ukradne třeba deset a prodává to a jsou to stejně starý kluci jako já. Většinou mají děti, jedou v těch drogách, práci nemaj a jsou na tom takhle debilně.*“⁹² Latentní kriminalita se pak u této cílové skupiny vyskytuje v rovině tiše tolerovaného **prodeje alkoholu a tabákových výrobků**.

Prevence v adiktologii

Cigarety, alkohol, drogy. U cílové skupiny mladých lidí ve věku mezi 11-26 lety jsou předchozí kategorie popsány chronologicky podle toho, jak je tato cílová skupina užívá. Na základní škole je již u určitého segmentu mladších dětí běžné **kouření cigaret, experimentování alkoholem a kouření marihuany**. V Novém Městě pod Smrkem a Frýdlantu bylo několika mladými lidmi popsáno i **užívání pervitinu**.

Užívání návykových látek patří na Frýdlantsku obecně k velmi diskutovanému tématu. Více informací o této oblasti je k nalezení v jiné části této zprávy, nicméně na dalších řádcích je toto téma popsáno v kontextu sledované cílové skupiny dětí a mladých lidí. Je na místě poznamenat, že toto téma nebylo respondenty opomenuto v žádném z realizovaných rozhovorů s dětmi a mladými lidmi v daném regionu. Je tedy jasné, že tyto látky jsou v regionu velkým tématem. Je však důležité rozlišit, do jaké míry jsou drogy součástí tzv. teorie proximity⁹³, anebo reálnou konkrétní zkušeností respondentů s těmito látkami. I přes výše uvedené někteří z respondentů výzkumů vidí v případě užívání návykových látek pozitivní posun. *Já myslím, že teď to je menší. Tak pět, šest let zpátky bych řekla, že to tu bylo horší. I co se týče trávy, tak lidi se nebáli si třeba zapálit na lavičce, nebo tak. Ale je to třeba i tím, že ten parčík naproti „Baru“ město napůl vykácelo. Takže už to tam není tak hrozný, jako předtím.*⁹⁴

Drogy, jako součást běžného diskurzu

Jak je tedy jasné, ve Frýdlantském výběžku se běžně o návykových látkách v cílové populaci hovoří. Děje se tak však často ve třetí osobě a v souvislosti s již zmíněnou příhraniční kriminalitou, kdy „někdo“ prodává drogy „Polákům“ a ti „to“ vozí do Německa. Tento trend se dá vysledovat již u mladších dětí ve věku 11 let. I ty na otázku čeho se nejvíce bojí, nejčastěji odpovídaly, že „feťáků.“ Dotazované děti také velmi dobře aktivního uživatele drog poznají. „*Typická rychlá chůze a kolikrát mají tiky.*“ Zkušenost s drogami přiznávali i lidé ze SVL. „*Drogy jsou tady všude, mám tady synovce*

⁹¹ Muž, Nové Město pod Smrkem

⁹² Muž 22, Frýdlant.

⁹³ Teorie, která vychází z předpokladu, že čím menší zkušenost s daným jevem lidé mají, tím více se tohoto jevu obávají.

⁹⁴ Žena, Arnoltice

a bojím se, aby do toho nevlít. Já sám jsem to dělal asi čtyři roky. Bylo to přes partu, všichni si dali,

tak jsem si dal taky – piko (pervitin). Ze začátku jsem šňupal a pak jsem si píchal. Tady v tom z mladejch lidí jede tak padesát procent.“⁹⁵

Dostupnost návykových látek pro cílovou skupinu je dle získaných informací z realizovaného výzkumu běžná, a to jak v Novém Městě pod Smrkem, tak ve Frýdlantu. Alkohol je dostupný v malých obchodech a večerkách, marihuana a pervitin v barech, blíže ke státní hranici pak údajně také působí přeshraniční prodejci pervitinu.

Drogy a volný čas

Užívání drog mládeží je často přisuzováno **nedostatku aktivit pro trávení volného času**. Mladí lidé ze sociálně vyloučených lokalit navíc často tráví čas nejen ve společnosti svých vrstevníků, ale i starších, či mladších příbuzných, nebo kamarádů. Proto zde může docházet ke **kopírování modelů chování od starších**, spolu s postupným snižováním věkové hranice při užívání návykových látek. Konzumace drog je v tomto kontextu **společenskou záležitostí**. „Drogy, já mám z učňáku kamaráda a někdo mu to nabízel, polovina lidí na tom učňáku hulí trávu.“⁹⁶

⁹⁵ Muž, SVL, Nové Město pod Smrkem

⁹⁶ Chlapec, Nové Město pod Smrkem, 14 let

Doporučení

- Navýšení policejních hlídek do příhraničních oblastí, využití nástrojů obecní policie, APK
- Podpora, příp. navýšení přeshraniční spolupráce represivních složek
- Podpora zapojení APK do práce s mládeží, aplikace tohoto nástroje v obcích, kde se nevyskytuje
- Využití ICT technologií (smart aplikací pro přenos informací mezi představiteli obcí)
- Navýšení primární, sekundární a terciální prevence v drogové problematice
- Propagace služeb NZDM v SVL
- Vznik dluhové poradny, případné navýšení podpory stávajících služeb dluhové prevence
- Vznik K – centra, které by reflektovalo potřebnost anonymity uživatelů
- Navýšení provázanosti učebních oborů s místními podniky
- Navýšení osvěty o možnosti využití příspěvků na dojíždění za zaměstnáním od ÚP
- Navýšení podpory dostupného zaměstnávání (pracovní poradenství, vznik tréninkových míst, vznik sociálního podniku)⁹⁷ a dobrovolnictví v regionu
- Vytvoření efektivní platformy pro zlepšení dopravní obslužnosti regionu
- Propagace dobrých praxí v regionu

⁹⁷ S ohledem na historickou zkušenost regionu (zemědělství, textilní průmysl)